

НЕПЕРЕРВНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ АВТОНОМІЇ: ДОСВІД ЄС

CONTINUING PROFESSIONAL EDUCATION IN UNIVERSITY AUTONOMY: THE EU EXPERIENCE

<https://doi.org/10.28925/1609-8595.2022.4.8>

УДК 378.4.014.5

Володимир Рябченко

ORCID iD 0000-0001-6404-1045

доктор філософських наук,
старший науковий співробітник,
завідувач відділу взаємодії університетів та суспільства,
Інститут вищої освіти НАПН України,
вул. Бастіонна 9, 01014 Київ, Україна,
rvivan@ukr.net

Оксана Бульвінська

ORCID iD 0000-0002-6764-4340

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник Бібліотеки,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
вул. Тимошенка, 13-б, 04212 Київ, Україна,
o.bulvinska@kubg.edu.ua

АВТОНОМІЯ УНІВЕРСИТЕТІВ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА: РЕЗУЛЬТАТИ THE TIMES HIGHER EDUCATION IMPACT RANKINGS 2022

Стаття присвячена дослідженню результатів Times Higher Education Impact Rankings 2022, який відображає діяльність університетів у забезпеченні сталого розвитку суспільства. Наголошено, що автономія університетів поряд з можливостями самоврядування й академічної свободи посилює їхню соціальну відповідальність за результати своєї діяльності у досягненні цілей сталого розвитку. Одним з механізмів оцінювання внеску університетів у забезпечення сталого розвитку є рейтинг Times Higher Education Impact Rankings, участь в якому є добровільною для закладів вищої освіти. У статті проаналізовано методологію рейтингу, відзначено його сильні сторони і прогалини. Позитивними сторонами методології є відкритість для університетів для широкого залучення до рейтингу на добровільній основі, можливість для університетів розширити свій внесок у розв'язання соціальних, політичних, екологічних, економічних проблем у своїй країні та в усьому світі; певна гнучкість критеріїв дозволяє порівнювати дуже різноманітне середовище закладів вищої освіти. До прогалин у методології Times Higher Education Impact Rankings відносимо необов'язковість участі для університетів у рейтингу, що приводить до відсутності в ньому більшості університетів світу, зокрема тих, що є топовими за іншими рейтингами; певна незбалансованість вагових коефіцієнтів критеріїв рейтингу, неможливість лонгitudного аналізу здобутків університетів. Наголошено, що статистичне дослідження результатів

рейтингу *Times Higher Education Impact Rankings 2022* засвідчило високі досягнення університетів з Європи, Австралії, Північної Америки, а також зростання в рейтингу частки закладів вищої освіти з регіонів, що розвиваються.

Ключові слова: автономія університетів; рейтинг; соціальна відповідальність університетів; сталий розвиток; *Times Higher Education Impact Rankings*.

Вступ. Автономія університетів, за методологією Європейської асоціації університетів (Estermann, Nokkala, 2009), передбачає їхнє самоврядування, тобто самостійність, незалежність і відповідальність у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів. Але посилення «третьої місії» університетів – громадянського служіння – орієнтує розуміння автономії на пошук балансу між незалежністю та підзвітністю у відповідь на вимоги суспільства і зміни в розумінні суспільної відповідальності за вищу освіту. Реалізація соціальної відповідальності університетів здійснюється в тісній взаємодії із суспільством, в якому вони функціонують, а тому визначально залежить від нього. У цьому розумінні інституційна автономія відноситься до мінливих відносин між державою і університетами, що залежать від конкретних національних контекстів і обставин. Ця залежність не віднімає можливості самоврядування університетів, вибору інституційної місії чи освітніх і наукових пріоритетів, проте підсилює їхню відповідальність перед суспільством за результати своєї діяльності, що значно актуалізувалась у зв'язку з глобальною метою забезпечення сталого розвитку суспільства.

Сталий розвиток є фундаментальною умовою та альтернативним шляхом збереження земного буття й продовження людського роду та його подальшого успішного життя й духовного розвитку на нашій планеті. Визначальна роль у забезпеченні сталого розвитку належить закладам вищої освіти, які не тільки формують науковий, технологічний, інноваційний поступ суспільства, а й виконують соціальну функцію відтворення і розвитку самого соціуму і систем його життєдіяльності.

Погоджуємось із М. Chankseliani & Т. McCowan (2021), які відзначають, що роль вищої освіти в досягненні цілей сталого розвитку часто зводиться до модернізації суспільства, що сприяє розвитку людського капіталу, економічному зростанню, зменшенню бідності, ефективному розв'язанню соціальних та економічних проблем. Проте важливо просувати більш тонке та цілісне розуміння 3 місій університетської освіти: навчання, досліджень та залучення до соціальних процесів. Вища освіта – це потужний простір, який може допомогти людям реалізувати свої права людини та можливості

відстоювати свободи, які вони цінують, звільнити свій розум і тіло, що веде до звільнення цілих суспільств, а отже, сталий розвиток суспільства передбачає охоплення питань ідентичності, цінностей, свобод, соціальних змін, звільнення та діяльності індивідів, інституцій і суспільств для визначення власних шляхів розвитку. Розуміння вищої освіти як спільного блага обіцяє зміцнення гуманістичного бачення вищої освіти, яка створюється та використовується спільно та сприяє справедливому та сталому розвитку (М. Chankseliani & Т. McCowan, 2021).

Базовою основою успішного забезпечення сталого розвитку є соціальна відповідальність усіх індивідуальних та корпоративних суб'єктів, зокрема університетів, яка полягає в належному виконанні ними своєї суспільної місії, що узгоджується з цілями та вимогами сталого розвитку (Рябченко, 2022). Соціальна відповідальність університету значною мірою ґрунтується на фундаментальних етичних принципах і спільних університетських цінностях, які зумовлюють правила поведінки як у середині академічної спільноти, так і в стосунках із суспільством. Соціальний престиж та ефективність роботи університету, якість освіти, прогрес науки і впровадження цілей сталого розвитку суттєво залежать від пануючого в ньому етосу (Червона, Бульвінська, 2021).

Таким чином, кожен університет у рамках своєї автономії і відповідно до власної корпоративної культури й університетських цінностей може запровадити певні освітні, соціальні, економічні, культурні програми, посилити співпрацю з суспільством, місцевими громадами, міжнародними інституціями заради досягнення цілей сталого розвитку.

Одним з механізмів оцінювання внеску університетів у забезпечення сталого розвитку суспільства є рейтинги.

Університетські рейтинги, що ранжують заклади вищої освіти в порядку їх досягнень, є впливовим інструментом розвитку вищої освіти та відповідних трансформаційних процесів, оцінювання конкурентоспроможності університетів, а також важливим фактором формування академічної політики і стратегій розвитку вищої освіти. Вони служать багатьом цілям: відповідають запитам споживачів щодо легкої інтерпретації інформації про стан закладів вищої освіти; стимулюють конкуренцію між ними; надають певне обґрунтуван-

ня для виділення коштів, допомагають диференціювати різні типи закладів і різні програми та дисципліни (Berlin Principles on Ranking of Higher Education Institutions, 2006). Рейтингове ранжування – це спроба віднайти об'єктивні критерії вимірювання й порівняння університетського потенціалу та ідентифікації на цій основі провідних закладів світового класу для рівняння на них (Слюсаренко, 2015). Рейтинги, на відміну від акредитації, яка добре фіксує базову, порогову якість освіти, виявляють максимально досконалу (найвищу) якість, з якою пов'язують конкурентний інноваційний розвиток, творення майбутнього (Луговий, Слюсаренко, Таланова, 2021). При цьому кожна система рейтингування має в основі певну «ідеальну модель» університету, відповідність якій і визначається через вимірювання критеріїв та індикаторів, які складають цю модель (Курба-тов, 2013).

Проте в науковій спільноті існують і заперечення щодо всебічної та адекватної оцінки закладів вищої освіти за допомогою рейтингів. Так, E. Gadd (2020) стверджує, що рейтинги застосовують комбінацію показників, які можуть не відображати конкретні місії університетів, і часто не враховують суспільний вплив або якість навчання. J. E. Torabian (2019) у своєму дослідженні доводить, що світові рейтинги університетів (Шанхайський, Times Higher Education (THE), QS) суперечать принципам справедливості, рівності, різноманітності та соціальної мобільності, які віддзеркалюють сучасні міжнародні прагнення до сталих і справедливих суспільств і є основою Цілей сталого розвитку.

Отже, у науковій й освітній спільноті виникла потреба в рейтингу, який відображає діяльність університетів саме в забезпеченні сталого розвитку суспільства. Саме таким рейтингом став Times Higher Education Impact Rankings.

Мета статті – дослідити показники успішності університетів у забезпеченні сталого розвитку суспільства в 2022 р. за Times Higher Education Impact Rankings.

Методи дослідження. У статті використані теоретичний аналіз наукових джерел для вивчення ролі вищої освіти в досягненні цілей сталого розвитку, феномену університетських рейтингів як впливового інструменту оцінки і розвитку закладів вищої освіти; методи аналізу і систематизації інформації щодо рейтингування університетів у Times Higher Education Impact Rankings 2022; порівняння результатів представлення університетів світу в рейтингу за географічним критерієм; а також описова статистика для одновимірного аналізу показників успішності університетів з Times Higher Education Impact Rankings 2022.

Результати дослідження.

Методологія Times Higher Education Impact Rankings. Ідеальна модель університету, презентована рейтингом Times Higher Education Impact Rankings – це сучасний університет, який реально та професійно працює на спільне благо, на впровадження Цілей глобального сталого розвитку та розвиток життєво важливих цінностей, тим самим закріплюючи свій статус серед різноманітних соціальних груп та аудиторій, демонструючи важливу роль, яку вища освіта грає в сталому розвитку суспільства.

Times Higher Education Impact Rankings розроблений британським виданням Times Higher Education (THE), яке є засновником авторитетного міжнародного університетського рейтингу Times Higher Education World University Rankings.

Times Higher Education Impact Rankings – досить молодий рейтинг: його перше пілотне видання відбулось у 2019 р., тоді були представлені лише 11 Цілей сталого розвитку; з 2020 р. рейтинг охоплює всі 17 Цілей. Отже, рейтинг 2022 р. – це третє повне видання.

Участь університетів у Times Higher Education Impact Rankings добровільна: будь-який заклад вищої освіти, який надає вищу освіту на рівні не нижчому, ніж бакалаврський, а також університети післядипломної освіти можуть взяти участь у рейтингуванні. Для цього університет надає інформацію про впровадження Цілей сталого розвитку принаймні за 4 Цілями, з яких 17 (Зміцнити засоби реалізації та активізувати глобальне партнерство для сталого розвитку) є обов'язковою; інші Цілі вибирає сам заклад вищої освіти. Окрім загального рейтингу, оголошуються результати кожної окремої Цілі в 17 окремих таблицях, тому, якщо університет надав інформацію про впровадження менше, ніж 4 Цілей, він не зможе ввійти в загальний рейтинг, але буде оцінений за його показниками в окремих рейтингах за певним напрямом.

Times Higher Education Impact Rankings швидко зростає: якщо в 2020 р. в ньому взяли участь 768 університетів, то в 2022 р. – 1524 із 110 країн. Проте, як зазначають розробники рейтингу, все ж недостатня кількість закладів вищої освіти надають інформацію про досягнення ними Цілей глобального розвитку: так, у 2022 р. тільки близько половини університетів з рейтингу Times Higher Education World University Rankings були представлені в Times Higher Education Impact Rankings.

Методологія Times Higher Education Impact Rankings передбачає оцінку в чотирьох широких сферах: дослідження (research), керівництво (stewardship), охоплення (outreach) та викладання (teaching). Ці сфери розробники рейтингу визначають так (Times Higher Education Impact Rankings: Methodology, 2022):

- *дослідження* – проведення наукових фундаментальних і прикладних досліджень за відповідними темами для досягнення Цілей сталого розвитку;

- *керівництво* – ефективне розпорядження матеріальними, інтелектуальними, структурними, репутаційними ресурсами університету;

- *охоплення* – соціально орієнтовані програми у співпраці з місцевими, регіональними, національними та міжнародними спільнотами для впровадження сталого розвитку;

- *викладання* відіграє вирішальну роль як у забезпеченні наявності достатньої кількості кваліфікованих практиків для досягнення цілей сталого розвитку, так і в розвитку відповідних цінностей у випускників університету.

Остаточний бал університету в загальній таблиці розраховується шляхом поєднання його балів за Ціллю 17, який становить 22% загального балу, із трьома найкращими балами з решти 16 Цілей, кожен з яких має вагу 26%.

Для оцінювання діяльності університетів використані 3 категорії індикаторів (Times Higher Education Impact Rankings: Methodology, 2022):

- *дослідження*, які ґрунтуються на бібліометричних даних компанії Elsevier, причому враховується не тільки кількість публікацій, а й частка дослідницьких робіт, які переглядаються або завантажуються; а також частка дослідницьких статей у 10% кращих журналів за визначенням Citescore. Для вимірювання показників університетів за окремими цілями запроваджуються спеціалізовані індикатори. Так, для Цілі 5 (гендерна рівність) враховується частка жінок-авторів у всіх проіндексованих виданнях, а для Цілі 1 (покінчити з бідністю в усіх її формах) – частка всіх дослідницьких робіт, написаних у співавторстві з авторами з країн з низьким або нижче середнього доходом;

- *кількісні індикатори* – числові показники, наприклад, частка випускників в галузі охорони здоров'я (Ціль 3 – міцне здоров'я та благополуччя). Є й більш складні індикатори: так, для Цілі 4 (якісна освіта) вимірюється частка студентів першого покоління, яка визначається як кількість студентів, що вважають себе першими в їхніх родинах студентами закладів вищої освіти, поділена на загальну кількість студентів. Таким чином підтверджується загальний рівний доступ до якісної освіти. Для Цілі 13 (боротьба зі зміною клімату та її наслідками) вимірюється загальна кількість і частка використаної університетом низьковуглецевої енергії;

- *якісні індикатори* – стратегії, політики, ініціативи, практики, діяльність університетів для впровадження Цілей сталого розвитку, які потребують підтвердження і оцінюються за певними публічними документами (угодами, звітами, за-

гальнодоступними брошурами, журналами, статтями, інформацією із сайтів тощо). Наприклад, для обов'язкової Цілі 17 (глобальне партнерство для сталого розвитку) застосовуються такі індикатори: відданість цінностям сталого розвитку в університеті, актуальна та застосована до всіх студентів; наявність спеціалізованих курсів (зокрема і факультативних), які стосуються сталого розвитку; цілеспрямовані освітні заходи для широкої спільноти, яка може включати випускників, місцевих жителів, переміщених осіб та інших. Для Цілі 2 (покінчити з голодом, досягти продовольчої безпеки та покращити харчування та сприяти сталому сільському господарству) відслідковуються відданість університету боротьбі з харчовими відходами (кількість їжі, яку викинули або залишили нез'їденою всіма службами громадського харчування в університетському містечку) та боротьбі з голодом серед студентів і місцевих громад (програма щодо відсутності харчової безпеки студентів; боротьба з голодом серед студентів і персоналу – наприклад, надання доступу до банків продуктів харчування; екологічний вибір їжі для всіх у кампусі, включаючи вегетаріанську та веганську їжу; вибір здорової та доступної їжі для всіх у кампусі; придбання продуктів із місцевих екологічно чистих джерел; доступ до університетських можливостей для місцевих фермерів і виробників продуктів харчування для покращення практики сталого ведення сільського господарства тощо).

Аналізуючи методологію рейтингу Times Higher Education Impact Rankings, науковці оцінюють її досить критично. Так, N. Bautista-Puig et al. (2022) вважають невиправданою більшу вагу Цілі 17, що є прямим порушенням Берлінських принципів ранжування закладів вищої освіти, які наполягають на незмінності вагових коефіцієнтів. У той же час розробники рейтингу вважають, що Ціль 17 можна розглядати як метаціль діяльності університетів для досягнення сталого розвитку суспільства, тому вибрали її як обов'язкову, але зменшили її оцінку в загальному значенні: кожна інша Ціль оцінюється в 26% на противагу 22% Цілі 17 (Impact Rankings: FAQs. We answer your questions about the Times Higher Education Impact Rankings, 2022).

Хоча розробники рейтингу зазначають, що він дозволяє закладам вищої освіти демонструвати швидке вдосконалення з року в рік, наприклад, запроваджуючи нові політики або надаючи більш чіткі та відкриті докази свого прогресу, насправді лонгітюдний аналіз здобутків університетів неможливий, оскільки університети з року в рік можуть надавати інформацію про впровадження різних Цілей сталого розвитку. Тобто один і той самий університет може отримати оцінки за декілька років поспіль, але оцінити його динаміку складно, бо оцінки будуються на показниках, які

можуть повністю відрізнятись з року в рік. Так, за підрахунками N. Bautista-Puig et al. (2022), лише 23% університетів, які потрапили в рейтинг у 2020 і 2021 рр., оцінювались за тими самими 4 Цілями.

З іншого боку, можна вважати такий підхід виправданим, якщо брати за точку відліку бажання університетів розширити свій внесок у розв'язання соціальних, політичних, екологічних, економічних проблем у своїй країні та в усьому світі, а не лише репутаційну мету. На це розраховують і розробники рейтингу, вітаючи регулярні зміни в рейтинговому порядку закладів освіти. Допускаючи певну гнучкість у методології рейтингу, вони також відкривають проєкт для університетів, які мають дуже різні місії в різних частинах світу (Impact Rankings: FAQs. We answer your questions about the Times Higher Education Impact Rankings, 2022).

A. Calderon (2021) для забезпечення стабільності рейтингу пропонує збільшити кількість обов'язкових Цілей сталого розвитку з однієї до трьох або чотирьох і базувати на них загальну оцінку. Дослідник пропонує зробити обов'язковим оцінювання університетів за Цілями 4 (якість освіти), 16 (мир, справедливість і міцні інституції) і 17 (партнерство заради досягнення цілей), оскільки вони є ключовими для інституційного управління та партнерства університетів.

Інший спосіб покращити методологію Times Higher Education Impact Rankings, на переконання A. Calderon (2021) – згрупувати Цілі сталого розвитку за їхніми передбачуваними результатами:

- соціальний чи індивідуальний добробут (Цілі 1 (відсутність бідності), 2 (відсутність голоду), 3 (міцне здоров'я та благополуччя), 5 (гендерна рівність), 10 (зменшення нерівності всередині країн та між країнами);

- економічна або допоміжна інфраструктура (Цілі 7 (доступна та чиста енергія), 8 (гідна праця та економічне зростання), 9 (стійка інфраструктура, інклюзивна та стала індустріалізація та інновації), 11 (інклюзивні, безпечні, стійкі та сталі міста і громади), 12 (відповідальне споживання та виробництво);

- збереження навколишнього середовища (Цілі 13 (боротьба зі зміною клімату та її наслідками), 14 (збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів), 15 (стале використання наземних екосистем);

- управління та партнерство (Цілі 4 (якісна освіта), 16 (мир, справедливість і міцні інституції), 17 (глобальне партнерство заради досягнення цілей сталого розвитку).

Звісно, методологія Times Higher Education Impact Rankings є не єдиною в оцінюванні впровадження університетами Цілей сталого розвитку. Так, Caputo et al. (2021) аналізують загальнодоступні звіти університетів про сталий розвиток за стандартами Global Reporting Initiative, які допомагають розробникам включати Цілі сталого розвитку у звіт. Автори також признають у цій методології проблеми та прогалини, здебільшого пов'язані з відсутністю загальної основи для розкриття інформації про сталий розвиток, зокрема, надзвичайно різноманітне середовище закладів вищої освіти створює проблему порівняльності.

B. Galleli et al. (2022), порівнюючи два глобальних рейтинги стійкості в університетах: The UI green metric World University Ranking і Times Higher Education World University Rankings, визнають, що кожен з них має певні обмеження, а отже, неможливо мати «ідеальний» рейтинг, але можна покращити ті, що існують, щоб скласти рейтинг, найбільш відповідний і найбільш придатний для оцінювання університетів.

Результати Times Higher Education Impact Rankings 2022. У дослідженні ми використали описовий статистичний аналіз для оцінювання і порівняння показників успішності університетів світу. Оскільки Times Higher Education Impact Rankings є добровільним для участі, ми проаналізували загальну кількість університетів по країнах, які зголосились узяти участь у рейтингуванні, а також найвище місце університету з цих країн. Найвищі 20 країн за загальною кількістю представлених у Табл. 1.

Таблиця 1

Кількість університетів у загальному Times Higher Education Impact Rankings 2022 (найвищі 20 країн)

№ з/п	Країна	N	Топуніверситет	Рейтинг топуніверситету
1.	Японія	76	Hokkaido University	10
2.	Пакистан	63	National University of Sciences and Technology	101–200
3.	Індія	61	Amrita Vishwa Vidyapeetham	41
4.	Туреччина	58	Istanbul Technical University Middle East Technical University	101–200 101–200
5.	Велика Британія	53	Newcastle University	8
6.	Таїланд	51	Chulalongkorn University	16

Продовження Таблиці 1

7.	Бразилія	48	University of São Paulo	62
8.	Ірак	47	University of Basrah	301–400
9.	Тайвань	45	National Cheng Kung University	33
10.	США	42	Arizona State University (Tempe)	2
11.	Іспанія	41	University of Barcelona University of Girona University of Jaén University of Murcia Rovira i Virgili University University of Valencia	101–200 101–200 101–200 101–200 101–200 101–200
12.	Єгипет	36	Aswan University	67
13.	Узбекистан	30	Tashkent State Agrarian University	801–1000
14.	Індонезія	28	University of Indonesia	18
15.	Іран	27	University of Medical Sciences	101–200
16.	Україна	26	Lviv Polytechnic National University Sumy State University	401–600 401–600
17.	Австралія	25	Western Sydney University	1
18.	Канада	24	Western University	3
19.	Малайзія	23	Universiti Sains Malaysia	4
20.	Франція	22	Montpellier University	101–200
20.	Саудівська Аравія	22	King Abdulaziz University	4

Складено авторами самостійно за: Times Higher Education Impact Rankings 2022.

Найбільша кількість університетів представлена в Times Higher Education Impact Rankings з Японії, Пакистану та Індії, хоча, як показують підрахунки, представлені в Табл. 1, більша кількість університетів не завжди корелює з вищими позиціями в рейтингу.

Для підтвердження цього припущення ми порівняли загальну кількість університетів з певної країни, представлених у Times Higher Education Impact Rankings, з кількістю їх на найвищих щаблях (у першій сотні).

Таблиця 2

Розподіл по країнах у загальному Times Higher Education Impact Rankings 2022 (перші 100 університетів)

Країна	Кількість університетів у першій сотні IMPACT RANKINGS 2022	Загальна кількість університетів в IMPACT RANKINGS 2022	Топуніверситет	Рейтинг топуніверситету	Загальний бал топуніверситету
Велика Британія	19	53	Newcastle University	8	96,5
Австралія	17	25	Western Sydney University	1	99,1
Канада	16	24	Western University	3	97,8
Нова Зеландія	7	8	University of Auckland	6	96,7
США	7	42	Arizona State University (Tempe)	2	98,5
Південна Корея	5	18	Kyungpook National University	13	95,8
Ірландія	3	10	National University of Ireland, Galway	47	92,7
Італія	3	20	University of Bologna	37	93,1

Продовження Таблиці 2

Данія	2	2	Aalborg University	31	93,6
Японія	2	76	Hokkaido University	10	96,2
Таїланд	2	51	Chulalongkorn University	16	95,2
Індонезія	2	28	University of Indonesia	18	95,1
Португалія	2	13	University of Coimbra	26	
Тайвань	2	45	National Cheng Kung University	33	93,4
Індія	2	61	Amrita Vishwa Vidyapeetham	41	93,0
Китай	1	13	Fudan University	27	94
Швеція	1	5	KTH Royal Institute of Technology	42	92,9
Мексика	1	18	National Autonomous University of Mexico	50	92,6
Бразилія	1	48	University of S o Paulo	62	91,2
Нідерланди	1	7	Wageningen University & Research	65	90,9
Єгипет	1	36	Aswan University	67	90,7
Південна Африка	1	8	University of Johannesburg	69	90,5

Складено авторами самостійно за: Times Higher Education Impact Rankings 2022.

Інформація з Табл. 2 свідчить, що на найвищих позиціях рейтингу найбільше представлені Велика Британія, Австралія, Канада.

На думку N. Bautista-Puig et al. (2022), переважаюча більшість топових університетів з Європи,

Австралії, Північної Америки й Азії обумовлена їх більшою кількістю, поданих на рейтингування. Для підтвердження цієї думки ми візуально представили розподіл першої сотні університетів по континентах і частинах світу (Рис. 1).

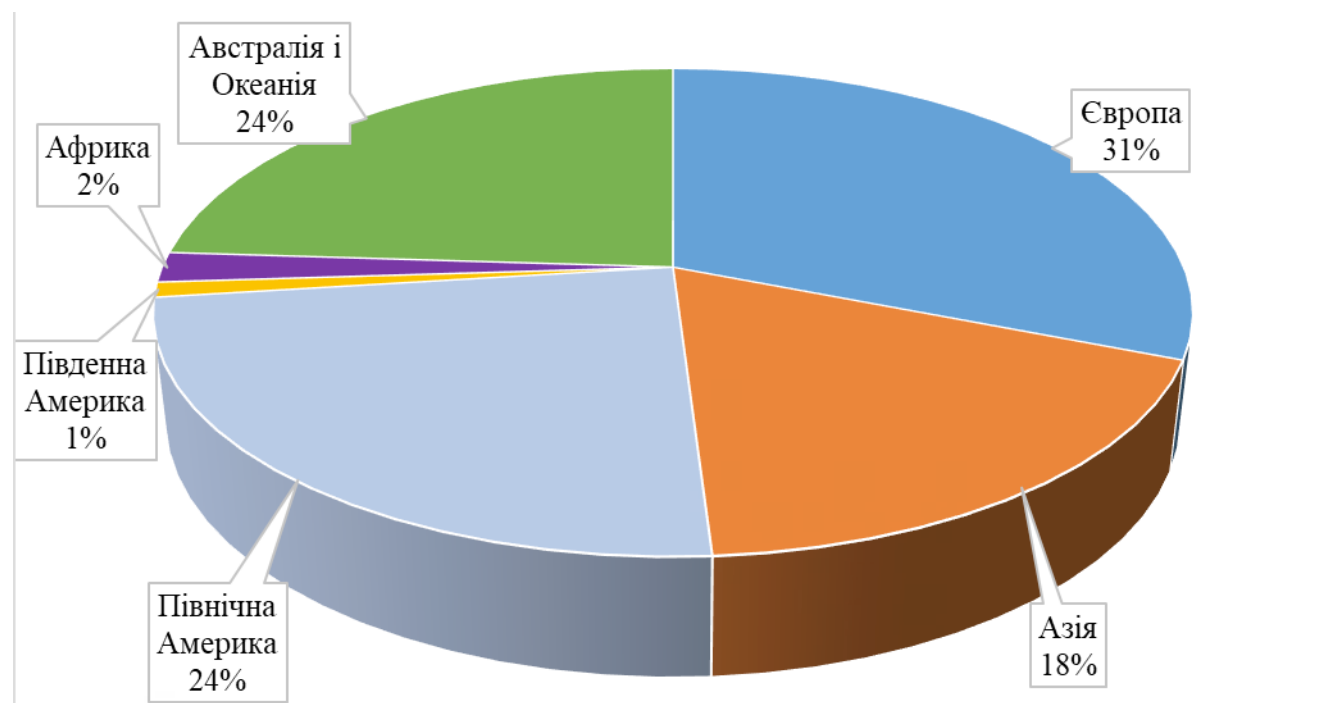

Рисунок 1. Географічний розподіл першої сотні університетів

Складено авторами самостійно за: Times Higher Education Impact Rankings 2022.

Низьку участь університетів з деяких регіонів (наприклад, Східної Африки чи Південної Америки), а відповідно, їхню невелику кількість на

найвищих позиціях Times Higher Education Impact Rankings 2022, науковці пояснюють добровільною участю в рейтингу та загальною відсутністю

фінансових стимулів. Крім того, інституції з меншими ресурсами не можуть дозволити собі участь у рейтингу, оскільки це вимагає додаткових зусиль. Однак все ж поступово зростає частка університетів з регіонів, що розвиваються (наприклад, Латинської Америки, Карибського басейну та Західної Азії) (Bautista-Puig et al. (2022).

A. Calderon (2021), аналізуючи причини, з яких університети не беруть участі в Times Higher Education Impact Rankings, відзначає, що, оскільки цей рейтинг не призначений, щоб оцінити

досконалість закладу, одна з причин може полягати в тому, що університети не ризикують завдати шкоди репутації у випадку, якщо не потраплять у загальний рейтинг або займуть нижчі позиції в ньому.

Ми також проаналізували, університети яких країн були найбільш успішними, тобто визначили частку університетів у першій сотні від усіх поданих до рейтингу закладів вищої освіти з певної країни. Найбільш ефективна п'ятірка таких країн представлені у Табл. 3.

Таблиця 3

Частка університетів у першій сотні від усіх поданих до рейтингу (перша п'ятірка країн)

№ з/п	Країна	Кількість університетів у топ 100 IMPACT RANKINGS 2022	Загальна кількість університетів в IMPACT RANKINGS 2022	Частка університетів у першій сотні від усіх поданих до рейтингу
1	Данія	2	2	100%
2.	Нова Зеландія	7	8	87,5%
3.	Австралія	17	25	68%
4.	Канада	16	24	66%
5.	Ірландія	3	10	33%

Складено авторами самостійно за: Times Higher Education Impact Rankings 2022.

Хоч Данія брала участь у рейтингу всього 2 університетами, вони обидва потрапили у 100 найкращих, тобто ефективність складала 100%. Досить високі показники в Новій Зеландії, а також в Австралії і Канаді.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу зробити такі висновки. Автономія університетів передбачає можливість самоврядування університетів, вибір інституційної місії чи освітніх і наукових пріоритетів, проте підсилює їхню відповідальність перед суспільством за результати своєї діяльності. Саме вищій освіті належить визначальна роль у формуванні наукового, технологічного, інноваційного поступу суспільства, відтворенні й розвитку самого соціуму і систем його життєдіяльності, розвитку ідентичності, цінностей, рівності, справедливості, реалізації прав і свобод людини, тобто в забезпеченні сталого розвитку суспільства. Рейтинг Times Higher Education Impact Rankings є одним з механізмів оцінювання внеску університетів у забезпечення сталого розвитку. Аналіз методології рейтингу дозволив виокремити його сильні сторони і прогалини. Позитивними сторонами методології є відкритість для університетів для широкого залучення до рейтингу на добровільній

основі, можливість для університетів розширити свій внесок у розв'язання соціальних, політичних, екологічних, економічних проблем у своїй країні та в усьому світі; певна гнучкість критеріїв дозволяє порівнювати дуже різноманітне середовище закладів вищої освіти. До прогалин у методології Times Higher Education Impact Rankings відносимо необов'язковість участі для університетів у рейтингу, що призводить до відсутності в ньому більшості університетів світу, зокрема тих, що є топовими за іншими рейтингами; певна незбалансованість вагових коефіцієнтів критеріїв рейтингу, неможливість лонгїюдного аналізу здобутків університетів. Незважаючи на добровільність участі закладів вищої освіти у Times Higher Education Impact Rankings і певні обмеження в його методології, рейтинг 2022 р. засвідчив високі досягнення університетів з Європи, Австралії, Північної Америки, а також зростання в рейтингу частки закладів вищої освіти з регіонів, що розвиваються.

Перспективи подальших досліджень полягають у дослідженні політики та механізмів реалізації соціальної відповідальності університетів в умовах інституційної автономії під час війни та повного відновлення України.

Список використаної літератури

1. Курбатов С. Моделі університетської освіти XXI століття крізь призму провідних міжнародних рейтингів. *Вища освіта України*. 2013. № 3. С. 103–110.

2. Луговий В. І., Слюсаренко О. М., & Таланова, Ж. В. Вимірювання якості діяльності університетів через участь у світових (Shanghai, Times, QS) та національному рейтингах: За матеріалами доповіді на X Міжнародній науково-практичній конференції «Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу. Оцінювання якості: підходи та інструменти» 10 листопада 2021 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2021. № 3 (2). С. 1–6. DOI: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-3-5>
3. Рябченко В. Соціально відповідальна взаємодія університетів та суспільства у вимірах сталого розвитку: теоретико-методологічні засади. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2022. № 1. С. 38–48. DOI: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2022.1.4>
4. Слюсаренко О. Розвиток найвищого університетського потенціалу в умовах глобалізації: монографія. Київ: Пріоритети, 2015. 384 с.
5. Червона Л., Бульвінська О. Соціальна відповідальність університетів: аксіологічні аспекти. *Collection of scientific papers АΟΓΟΣ*. 2021. № 2. С. 181–183. DOI: <https://doi.org/10.36074/logos-26.02.2021.v2>
6. Bautista-Puig N., Orduña-Malea E. Perez-Esparrells C. Enhancing sustainable development goals or promoting universities? An analysis of the Times Higher Education Impact Rankings. *International Journal of Sustainability in Higher Education*. 2022. Vol. 23. № 8. P. 211–231. DOI: <https://doi.org/10.1108/IJSHE-07-2021-0309>
7. Berlin Principles on Ranking of Higher Education Institutions. 2006. https://www.ihep.org/wp-content/uploads/2014/05/uploads_docs_pubs_berlinprinciplesranking.pdf (дата звернення: 29.11.2022).
8. Calderon A. Why SDG-focused impact rankings need to be contextualized. *University World News*. 28 April 2021. URL: www.universityworldnews.com/post.php?story=2021042815055074 (дата звернення: 29.11.2022).
9. Caputo F., Ligorio L., Pizzi S. The Contribution of Higher Education Institutions to the SDGs – An Evaluation of Sustainability Reporting Practices. *Administrative Sciences*. 2021. № 11. Art. 97. DOI: <https://doi.org/10.3390/admsci11030097>
10. Chankseliani M., McCowan T. Higher education and the sustainable development goals. *Higher Education*. 2021. № 8 (1). P. 1–8. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10734-020-00652-w>
11. Estermann Th. & Nokkala T. University autonomy in Europe I. Exploratory study. Brussels: European University Association, 2009. 48 p.
12. Gadd E. University rankings need a rethink. *Nature*. 2020. Vol. 587. № 7835. P. 523. DOI: <https://doi.org/10.1038/d41586-020-03312-2>
13. Galleli B., Teles N. E. B., Santos J. A. R. d., Freitas-Martins M. S., Hourneaux Junior F. Sustainability university rankings: a comparative analysis of UI green metric and the times higher education world university rankings. *International Journal of Sustainability in Higher Education*. 2022. № 23 (2). P. 404–425. DOI: <https://doi.org/10.1108/IJSHE-12-2020-0475>
14. Times Higher Education Impact Rankings 2022. URL: <https://www.timeshighereducation.com/impactrankings> (дата звернення:)
15. Torabian J. Revisiting global university rankings and their indicators in the age of sustainable development. *Sustainability: The Journal of Record*. 2019. № 12 (3). P. 167–172. DOI: <https://doi.org/10.1089/sus.2018.0037>

References

- Kurbatov, S. (2013). Modeli universitetskoyi osviti XXI stolittya kriz prizmu providnih mizhnarodnih rejtingiv [Models of University of the 21st Century Through the Lenses of Main International University Rankings]. *Higher education of Ukraine*, 3, 103–110.
- Lugovyi, V., Sliusarenko, O., & Talanova, Z. (2021). Measuring the quality of universities activity by participation in the world (Shanghai, Times, QS) and national rankings: Based on the report at the 10th International Scientific and Practical Conference «European Integration of Higher Education of Ukraine in the Context of the Bologna Process. Quality Assessment: Approaches and Tools», November 10, 2021. *Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 3 (2), 1–6. <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-3-5>
- Riabchenko, V. (2022). Socialno vidpovidalna vzayemodiya universitetiv ta suspilstva u vimirah stalogo rozvitku: teoretiko-metodologichni zasadi [Socially responsible cooperation between universities and society in the dimensions of sustainable development: theoretical and methodological principles]. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*, 1, 38–48. <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2022.1.4>
- Sliusarenko, O. (2015). *Rozvitok najvishogo universitetskogo potencialu v umovah globalizaciyi: monografiya [Development of the highest university potential in the conditions of globalization: monograph]*. Priorities.
- Chervona, L., Bulvinska, O. (2021). Socialna vidpovidalnist universitetiv: aksiologichni aspekti [Social responsibility of universities: axiological aspects]. *Collection of scientific papers АΟΓΟΣ*, 2, 181–183. <https://doi.org/10.36074/logos-26.02.2021.v2>
- Bautista-Puig, N., Orduña-Malea, E. and Perez-Esparrells, C. (2022). Enhancing sustainable development goals or promoting universities? An analysis of the Times Higher Education Impact Rankings. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 23 (8), 211–231. <https://doi.org/10.1108/IJSHE-07-2021-0309>

- Berlin Principles on Ranking of Higher Education Institutions (2006). https://www.ihep.org/wp-content/uploads/2014/05/uploads_docs_pubs_berlinprinciplesranking.pdf
- Calderon, A. (2021, April 28). Why SDG-focused impact rankings need to be contextualized. *University World News*. www.universityworldnews.com/post.php?story=2021042815055074
- Caputo, F., Ligorio, L., and Pizzi, S. (2021). The Contribution of Higher Education Institutions to the SDGs – An Evaluation of Sustainability Reporting Practices. *Administrative Sciences*, 11, 97. <https://doi.org/10.3390/admsci11030097>
- Chankseliani, M. and McCowan, T. (2021). Higher education and the sustainable development goals. *Higher Education*, 8 (1), 1–8. <https://doi.org/10.1007/s10734-020-00652-w>
- Estermann, Th. & Nokkala, T. (2009). *University autonomy in Europe I. Exploratory study*. European University Association.
- Gadd, E. (2020). University rankings need a rethink. *Nature*, 587 (7835), 523. <https://doi.org/10.1038/d41586-020-03312-2>
- Galleli, B., Teles, N. E. B., Santos, J. A. R. d., Freitas-Martins, M. S. and Hourneaux Junior, F. (2022). Sustainability university rankings: a comparative analysis of UI Green Metric and the Times Higher Education World University Rankings. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 23 (2), 404–425. <https://doi.org/10.1108/IJSHE-12-2020-0475>
- Times Higher Education Impact Rankings 2022*. <https://www.timeshighereducation.com/impactrankings>
- Torabian, J. (2019). Revisiting global university rankings and their indicators in the age of sustainable development. *Sustainability: The Journal of Record*, 12 (3), 167–172. <https://doi.org/10.1089/sus.2018.0037>

Стаття надійшла до редакції 30.11.2022

Прийнято до друку 20.12.2022

UNIVERSITY AUTONOMY FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT: RESULTS OF THE TIMES HIGHER EDUCATION IMPACT RANKINGS 2022

Riabchenko Volodymyr, Doctor of Sciences in Philosophy,
Head of Department for Cooperation between Universities and Society,
Institute of Higher Education, National Academy of Educational Sciences of Ukraine,
9 Bastionna Str., 01014 Kyiv, Ukraine,
rvivan@ukr.net

Bulvinska Oksana, PhD (Pedagogy),
Senior Researcher, Senior Researcher of Library,
Borys Grinchenko Kyiv University,
13-b Levko Lukianenko Str., 04207 Kyiv, Ukraine,
o.bulvinska@kubg.edu.ua

The article is devoted to the study of the results of the Times Higher Education Impact Rankings 2022, which reflects the activities of universities in ensuring the sustainable development. It is emphasized that the autonomy of universities, along with the possibilities of governance and academic freedom, strengthens their social responsibility for the results of their activities in achieving the goals of sustainable development. One of the mechanisms for evaluating the contribution of universities to ensuring sustainable development is the Times Higher Education Impact Rankings, participation in which is voluntary for higher education institutions. The article analyzes the methodology of the ranking, notes its strengths and gaps. The positive sides of the methodology are openness for universities to be widely involved in the ranking on a voluntary basis, the opportunity for universities to expand their contribution to solving social, political, ecological, economic issues in their country and around the world; certain flexibility of the criteria allows to compare a very diverse environment of higher education institutions. Gaps in the methodology of the Times Higher Education Impact Rankings include the optional participation of universities in the ranking, which leads to the absence of most universities in the world, in particular those that are top according to other rankings; a certain imbalance in the weighting factors of the ranking criteria, the impossibility of longitudinal analysis of university achievements. It was emphasized that a statistical study of the results of the Times Higher Education Impact Rankings 2022 testified to the high achievements of universities from Europe, Australia, and North America, as well as an increase in the ranking of the share of higher education institutions from developing regions.

Key words: *university autonomy; rankings; sustainable development; Times Higher Education Impact Rankings; university social responsibility.*